Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi

Sakarya University Journal of Education Faculty

e-ISSN: 2717-6401

COVID-19 Pandemisi Sonrasında İlkokul Öğrencilerinde Gözlenen Davranış Değişiklikleri

Ayşe Güler KÜÇÜKTURAN* Ayla YURDUSEVER**

Makale Bilgisi

Geliş Tarihi: 15.12.2022

Kabul Tarihi: 24.03.2023

Basım Tarihi: 30.06.2023

ÖZ

Tüm dünyayı etkisi altına alan Covid 19, bireyleri toplumsal ve bireysel olarak derinden etkilemiştir. Virüsün bulaşma hızını azaltmayı hedefleyen devlet eliyle alınan bu karantina ve sosyal izolasyon önlemleri, bireylerin sevdiklerinden ayrı kalmasına, özgürlüklerin kısıtlanmasına, hastalığın belirsizliği nedeniyle duyulan endişe ve kaygı düzeyinin artmasına yol açmakta depresif belirtiler, yalnızlık, umutsuzluk, öfke ve travma sonrası stres bozukluğu gibi psikolojik etkilere neden olmaktadır. Bu nedenle çalışma, COVD-19 sürecinin çocuklarda yarattığı psikososyal etkileri belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden tipik durum alışması yöntemi ile gerçekleştirilen araştırmada Ankara ili Etimesgut ilçesinde bir ilkokulun 19 sınıf öğretmeni ile görüşme yapılmıştır. Araştırma sonucunda Covid 19 pandemisi sonrasında çocukların genel olarak davranışlarında değişiklik olduğu, sağlık ile ilgili rutinlerinde değişimler yaşandığı, eğitim ve öğretime yönelik alışkanlıklarının değiştiği, bilişsel becerilerde olumsuz yönde etkilenmeler olduğu bulunmuştur. Ayrıca çocukların duygu durumlarında değişiklikler ve şiddete yönelik davranışlarında artış görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Covid 19, pandemi sonrası, ilkokul öğrencileri, davranış değişiklikleri

doi: 10.53629/sakaefd.1219559 Makale Türü: Araştırma Makalesi

Behavioral Changes Observed in Primary School Students After the COVID-19 Pandemic

Article Information

Received: 15.12.2022

Accepted: 24.03.2023

Published: 30.06.2023

ABSTRACT

Covid 19, which has taken the whole world under its influence, has deeply affected individuals socially and individually. These quarantine and social isolation measures taken by the state to reduce the rate of transmission of the virus cause individuals to be separated from their loved ones and to restrict their freedom. Due to the uncertainty of the disease, the level of anxiety increases and psychological effects such as depressive symptoms, loneliness, hopelessness, anger and post-traumatic stress disorder occur. For this reason, the study was carried out to determine the psychosocial effects of the COVID-19 process on children. In the research, which was carried out with the typical case study method, one of the qualitative research methods, 19 classroom teachers of a primary school in the Etimesgut district of Ankara were interviewed. As a result of the research, it was found that after the covid 19 pandemic, there were changes in the behavior of children in general, changes in their health-related routines, their habits towards education and training changed, and cognitive skills were negatively affected. In addition, changes in children's emotional states and an increase in their behavior towards violence were observed.

Keywords: Covid 19, post-pandemic, primary school students, behavioral changes

doi: 10.53629/sakaefd.1219559 Article Type: Research Article

* Prof. Dr., Başkent Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Okul Öncesi Öğretmenliği Programı, Ankara-Türkiye, agulerk@gmail.com , OCRID: 0000-0002-5716-0078

**Okul Müdürü, Şehit Erhan Ar İlkokulu, Ankara-Türkiye, aylayurdusever@gmail.com, OCRID: 0000-0001-5041-2984

Kaynakça Gösterimi: Küçükturan, A. G. & Yurdusever, A. (2023). COVID-19 Pandemisi Sonrasında İlkokul Öğrencilerinde Gözlenen Davranış Değişiklikleri, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23*(1), 35-46. doi: 10.53629/sakaefd.1219559.
Citation Information: Teke, H. & Melekoğlu, M. (2023). Behavioral Changes Observed in Primary School Students After the COVID-19 Pandemic, *Sakarya University Journal of Education Faculty, 23*(1), 35-46. doi: 10.53629/sakaefd.1219559.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial No Derivatives 4.0 International License.

1. GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütünün (2020) pandemi olarak ilan etmesiyle birlikte tüm dünyayı etkisi altına alan Covid 19, insanları toplumsal ve bireysel olarak derinden etkilemiştir. Bir buçuk milyardan fazla öğrencinin, 63 milyon eğitimcinin okulların kapatılmasıyla etkilenmesine neden olmuştur (UNESCO, 2020). COVID-19'un yayılması sürecinde ülkeler tarafından maske takma, sosyal mesafeyi koruma ve evde bireysel yalıtım gibi uygulamalar ile bulaşmanın olabildiğince önlenmesi hedeflenmiştir. Virüsün bulaşma hızını azaltmayı hedefleyen devlet eliyle alınan bu karantina ve sosyal yalıtım önlemleri, bireylerin sevdiklerinden ayrı kalmasına, özgürlüklerin kısıtlanmasına, hastalığın belirsizliği nedeniyle duyulan endişe ve kaygı düzeyinin artmasına yol açmakta depresyon belirtileri, yalnızlık, umutsuzluk, kızgınlık ve travma sonrası stres bozukluğu gibi psikolojik etkilere neden olmaktadır (Sümeyye & Karaaziz, 2021); Bozkurt, Zeybek ve Aşkın, 2020). Alışkanlıklarımızın ve rutinlerimizin bir bölümünün değişmesine neden olan bu süreçteki düzenlemeler, sosyal yaşamın tüm kesimlerini farklı düzeylerde etkilemektedir. COVID-19'un etkilediği bireyler arasında özellikle çocuklar tüm gelişim alanlarında diğer bireylere oranla bu türlü kriz yaşantılarından daha çok zarar görebilmektedirler (Lieberman, Chu, Van Horn ve Harris, 2011).

Pandemi nedeniyle uzaktan eğitim sürecini yaşamak durumunda kalan çocuklar, öncelikle arkadaşları ile okul ortamını birlikte paylaşma imkânından uzak kalmışlar, aynı süreçte okul ortamı dışında da arkadaşları ile kısıtlı sürelerde zaman geçirebilmişlerdir. Okul çağındaki çocukların okula gidememeleri, arkadaşları ile buluşamamaları ve hareket alanlarının ev ortamı ile kısıtlı kalması onları önemli ölçüde etkilemiştir. Diğer taraftan çocukların eğitim-öğretim faaliyetlerine çevrimiçi platformlar aracılığıyla katılması öğrencilik rollerindeki değişim de pandemiden etkilenme düzeyini arttırmıştır (Çaykuş ve Çaykuş, 2020). Çocuklar uzaktan eğitim süreci ile birlikte, akranları ile oynama, yüz tüze iletişim kurma, iletişimi sürdürme, zamanı etkin kullanma, diğerinin duygularını anlama ve ona göre davranma, paylaşma gibi sosyal duygusal becerilerini kullanma ve geliştirmede de kısıtlanmışlardır.

Bununla birlikte süreç ile ilgili belirsizlik, zaman içinde belirsizliğe yönelik toleransın ortadan kalkmasına, özgürlük kaybı duygusuna yol açan yalıtımın yarattığı stres etkenlerinin etkilerini artırmasına, karantina sürecinde yaşanabilecek kaygı, korku kızgınlık ve hayal kırıklığı gibi olumsuz duyguları harekete geçirmesine neden olabilmektedir (Orru, Ciacchini, Gemignani ve Conversano, 2020; Brooks vd., 2020; Qiu vd., 2020).

Yapılan çalışmalarda, virüsün yaşlılar üzerindeki hayati etkileri nedeniyle yetişkin nüfusa odaklanılmakta, pandeminin ve karantina sürecinin çocuklar üzerindeki eğitime yönelik etkileri dışındaki sosyo-duygusal gelişimleri üzerindeki etkileri göz ardı edilebilmektedir. Oysa dünya nüfusunun %42'sini çocukların oluşturduğu düşünüldüğünde bu grubun akut psikososyal gereksinimlerinin farkına varılmamasının, gelecekte önemli psikososyal sorunlara neden olabileceği düşünülmektedir (Dalton, Rapa ve Stein, 2020).

Bu nedenle bu çalışmanın amacı, COVID-19 sürecinin çocuklarda yarattığı korku, kaygı, huzursuzluk, saldırganlık, sorumluluklarını yerine getirmeme, odaklanma zorluğu, uyku sorunları gibi psikososyal etkileri belirlemek ve öğretmenlere önerilerde bulunmaktır.

1.1. Araştırmanın problemi

Covid 19 Pandemisi sonrasında eğitimin yeniden başlaması sürecinde ilkokul öğrencilerinde gözlemlenen davranış değişiklikleri nelerdir?

1.1.1. Alt Problemler

1. Covid 19 Pandemisi sonrasında ilkokul öğrencilerinde gözlemlenen eğitim öğretime yönelik tutum ve davranış değişiklikleri nelerdir?
2. Covid 19 Pandemisi sonrasında ilkokul öğrencilerinin arkadaş ilişkilerinde gözlenen davranış değişiklikleri nelerdir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma nitel bir araştırmadır. Nitel araştırma, yapılandırılmamış gözlem, yapılandırılmamış görüşme ve doküman inceleme gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, olgu ve olayların kendi doğal ortamları içinde gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır (Yıldırım ve

Şimşek 2005, 39). Bu çalışmada ilkokul öğretmenlerinin pandemi sonrası süreçte öğrencilerde karşılaştıkları psikososyal değişiklikleri belirleyebilmek için yarı yapılandırılmış sorular yoluyla bireysel görüşme yapılmıştır.

2.2. Katılımcılar

Bu çalışmanın katılımcıları seçkisiz olmayan amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabilme ve kullanışlı olma ölçütlerine dayanan uygun örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir (Patton, 2018). Araştırmada, 2021/2022 eğitim öğretim yılında Ankara ili Etimesgut ilçesinde bir ilkokulun 19 sınıf öğretmeni ile görüşme yapılmıştır. Öğretmenlerin demografik özellikleri incelendiğinde; 17 kadın, 2 erkek; 16 lisans mezunu, 3 yüksek lisans mezunu olduğu ve 9 öğretmenin 9-19 yıl, 10 öğretmenin 20-29 yıl kıdeme sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 1.
Katılımcıların Demografik Bilgileri

Değişken	Özellik	f	%	Toplam
Cinsiyet	Kadın	17	89,47	
	Erkek	2	10,53	19
Eğitim Durumu	Lisans	16	84,21	
	Yüksek Lisans	3	15,79	19
Mesleki Kıdem	9-19 yıl	9	47,37	
	20-29 yıl	10	52,63	19

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri COVID-19 sürecinin çocuklarda yarattığı psikososyal etkileri belirlemek için araştırmacıların geliştirdiği yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Görüşme formu iki alan uzmanı tarafından iç geçerlik açısından incelenmiş ve sorulara son hali verilmiştir. Görüşme formunun ilk bölümünde öğretmenlerin demografik bilgileri ikinci bölümünde pandemi sonrasında öğrencilerde görülen psikososyal belirtileri belirlemeye yönelik 3 soru yer almaktadır.

1. Covid 19 Pandemisi sonrasında öğrencilerinizde gözlemlediğiniz davranış değişiklikleri nelerdir?
2. Covid 19 Pandemisi sonrasında öğrencilerinizde gözlemlediğiniz eğitim ve öğretime yönelik tutum ve davranış değişiklikleri nelerdir?
3. Covid 19 Pandemisi sonrasında öğrencilerinizde gözlemlediğiniz arkadaş ilişkilerine yönelik davranış değişiklikleri nelerdir?

2.4. Verileri Toplaması

Araştırmanın verileri çevrimiçi eğitimin sona erip yüz yüze eğitime geçildiği 6 Eylül 2021 tarihi sonrasındaki ilk bir ay içinde toplanmıştır. Veriler araştırmacıların öğretmenlerle yüz yüze görüşmesi ile toplanmıştır. Sorulara verilen yanıtlar görüşme formuna araştırmacılar tarafından yazılarak toplanmıştır. Görüşmeler 15-20 dakika aralığında sürmüştür.

2.5. Araştırma Güvenirliği

Araştırmanın dış güvenirliği için süreç ve yöntem açık ve anlaşılır biçimde açıklanmış, görüşme formları kayıt altına alınmıştır. İç güvenirlik için sorular katılımcıların anlayacağı şekilde açık ve anlaşılır şekilse sorulmuş, yanıtlar ayrıntılı olarak kaydedilmiş ve her iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı kodlanmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2011) Kodlamalar, iki bağımsız araştırmacı tarafından kodlayıcılar arası görüş birliği; Güvenirlik Yüzdesi = Görüş Birliği ÷ (Birliği + Görüş Ayrılığı) ×100 formülü ile hesaplanmış ve güvenirlik katsayısı .92 olduğu görülmüştür. İç tutarlılık için kodlayıcılar arası görüş birliğinin en az %80 olması beklenmektedir (Miles ve Huberman, 1994).

2.6. Verilerin Analizi

Veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir. Nitel araştırmada veriler, kodlama, tema belirleme, kod ve tema düzenleme ve bulguların yorumlanması sırasıyla analiz edilir. (Cohen, Manion & Morrison, 2007; Yıldırım & Şimşek, 2011). İlk olarak araştırmaya katılan öğretmenlerin ifadelerinin yer aldığı formlar, kadın öğretmenler için K1, K2,,,,,, erkek öğretmenler için E1, E2… olarak kayıt altına alınmıştır. Araştırmacılar, öğretmenlerin ifadelerinde geçen veri parçalarının veya kelimenin ne sıklıkta geçtiğine, onun kayda değer bir kod olup olmadığına ve birbirleriyle ilişkisine bakarak kodları oluşturmuşlardır. (Miles ve Hubermann, 2016; Creswell, 2013). Kodların oluşturduğu ortak fikirler kategori olarak belirlenmiştir. Son olarak oluşturulan kategoriler araştırma sorularına cevap olarak ana kategori (tema) altına yerleştirilmiştir. Tablolar oluşturulan tema başlıkları altında sunulmuştur (Çelik, Baykal ve Kılıç Memur, 2020).

3. BULGULAR

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen veriler kodlar, kategoriler ve temalar oluşturularak tablolar halinde sunulmuştur. Öğretmenlerin ifadelerinden alıntılar yapılarak tablo altlarında verilmiştir.

Tablo 2.
Covid 19 Pandemisi sonrasında öğrencilerde gözlemlenen genel davranış değişiklikleri

Tema	Kategoriler	Kodlar	f
Covid 19 Pandemisi sonrasında öğrencilerde gözlemlenen genel davranış değişiklikleri	Problem davranışlar	Davranış bozukluğu (f=1) Disiplinsizlik (f=1) Görevleri yerine getirmeme (f=2) Aşırı hareketlilik (f=3) Kurallara uymama (f=5)	12
	Sağlık ile ilgili rutin değişimi	Yeme davranış bozuklukları (f=1) Uyku düzeni bozuklukları (f=1) Temizlik hassasiyeti (f=5) Hasta olma endişesi (f=2)	9
	Toplam		21

Tablo 2 incelendiğinde Covid 19 pandemisi sonrasında öğrencilerde görülen davranış değişiminin iki tema altında toplandığı görülmektedir. Buna göre davranışlarda genel olarak bir değişimin ve sağlığa yönelik davranışlarda farklılaşma olduğu görülmüştür. Pandemi sonrasında çocukların kurallara uymada zorluk çektikleri ve temizlik hassasiyetinin arttığı saptanmıştır.

> "*Özellikle hijyen konusunda problem yaşadıkları için arkadaşları ile paylaşım yaptıklarında hasta olacaklarını düşünüyorlar*" (K1)
> "*Temizlik konusunda aşırı duyarlılık. Sürekli birbirlerini temizlik konusunda uyardılar. Mesafeli olmaya çalışma, çok yakın olmak istemediler. Hasta olma endişesi duydular*." (K7)
> "*Geç yatma sabah erken kalkamama alışkanlığı kazandılar*." (E2)
> "*Covid 19 sonrasında öğrencilerimizin yeme tutum ve davranışları, fiziki görünümleri olumsuz bir şekilde etkilenmiştir.*" (K16)
> "*Kuralsızlar, zamanlama ve zamanında görev yerine getirme bilincinden uzaklaşma*" (K10)
> "*Aşırı hareketlilik sebebiyle çarpışmalar, itişmeler çoğunlukta*." (E1)
> "Çok hareketli, sabırsız ve saygısızlar." (K2)
> "*Davranış problemleri çok fazla. Kuralları öğrenmede zorlanıyorlar. El temizliğine çok fazla dikkat ediyorlar*." (K5)
> "*Temizlik konusunda aşırı hassasiyet oluşmuş. Kurallara uymada zorlanıyorlar*." (K8)

Tablo 3.
Covid 19 Pandemisi sonrasında öğrencilerde gözlemlenen eğitim öğretime yönelik tutum ve davranış değişiklikleri

Tema	Kategoriler	Kodlar	f
Covid 19 Pandemisi sonrasında öğrencilerde gözlemlenen eğitim öğretime yönelik tutum ve davranış değişiklikleri	Eğitim ve öğretime yönelik alışkanlıklarda değişim	Düzenli ders çalışamama (f=1) Okuma ve çalışma alışkanlıklarında bozulma (f=1) Derslerde ilgisizlik (f=2)	4
	Bilişsel becerilerde değişim	Dikkat dağınıklığı (f=12) Komutları almada ve uygulamada zorluk (f=5) Okuduğunu anlamama (f=5) Problem çözmede eksiklikler (f=1) Dinleme anlama ve algılamada zorluk (f=8) Zaman yönetiminde sorun (f=1) Odaklanma sorunları (f=4)	36
	Toplam		40

Tablo 3'te çocukların pandemi sonrasında okula dönüşte eğitim ve öğretime yönelik tutum ve davranış değişiklikleri görülmektedir. Buna göre çocuklarda dikkat dağınıklığı olduğu, derslere karşı ilgisizlik geliştiği ve düzenli ders çalışma alışkanlıklarını kaybettikleri saptanmıştır. Bunun sonucu olarak da komutları alma ve uygulama, problem çözme becerilerinde gerileme, odaklanmada sorun yaşama ve zaman yönetimini yapamama gibi bilişsel becerilerinde kayıplar olduğu ifade edilmiştir.

" *Dikkatleri dağınık. Derslere konsantrasyonda sorunlar yaşanıyor*." (K7)
" *Derslere karşı ilgisizlik, aşırı dikkat dağınıklığı, algılamada zayıflık olduğunu görüyoruz*." (K4)
"*Covid 19 sonrasında öğrenciler sosyal ortamdan okuldan ve sınıftan uzak kaldığı için davranışsal ve akademik beceri olarak farklı tutumlar göstermiştir. Genel olarak şikâyet eden tartışan, kurallara uymayan, düzenli ders çalışmayan, akademik ve sosyal başarısı düşük öğrenci tipi ortaya çıkmıştır*" (K16)
"*Ödev yapmayı istememe, algıda zorluk yaşama*" (K6)
"*Öğrencilerin derslere dikkat verememesi, çabuk sıkılması, verilen görevlerin eksik yapılması, ders araç gereçlerinin eksik gelmesi, okul ve sınıf kurallarına uymada güçlük yaşanması*." (K9)
"*Dikkat dağınıklığı, aynı anda iki yönerge alamama, yorumlama, anlama zayıflığı*."(K12)
"Okuma anlamada, yönergeleri algılamada, problem çözmede sorun yaşamaktadırlar." (K13)
"Dikkat dağınıklığı, anlama ve algılama problemleri görülmüştür." (K11)
"*Okuma anlamada gerileme, konsantrasyon bozukluğu, problem çözmede eksiklikler*" (14)
"*Okuduğunu anlayamama, dikkat eksikliği*" (15)

Tablo 4
Covid 19 Pandemisi sonrasında öğrencilerin arkadaş ilişkilerinde gözlenen davranış değişiklikleri

Tema	Kategoriler	Kodlar	f
Covid 19 Pandemisi sonrasında öğrencilerde gözlemlenen eğitim öğretime yönelik tutum ve davranış değişiklikleri	Duygu durum değişiklikleri	İsteksizlik (5) Şiddete meyil (f=11) Sürekli şikâyet etme (f=2) Duygu durum bozuklukları (f=2) İçine kapanıklık (f=1) Aşırı hırçınlık (f=2) Sabırsızlık (f=2) Tahammülsüzlük (f=1) Bencilleşme (f=1) Tolerans eksikliği (f=1) Özgüven ve motivasyon eksikliği (f=1) Sorumluluk alamama (f=1) Çabuk sıkılma (f=3) Bezginlik (f=1)	34
	Sosyalleşme ve iletişim	Sosyal ilişki kurmada zorluk (f=4) Uyumsuzluk (f=2) Arkadaş iletişiminde zorluk (f=3) Sosyal aktiviteye katılmada azalma (f=1) Geçimsizlik (f=2) Arkadaş edinmede zorluk (f=2) Oyun oynayamama (f=2) Mesafeli olmaya çalışma (f=1)	17
	Şiddete yönelik davranışlarda artış	Akran zorbalığı (f=4) Öfke kontrolünü yapamama (f=2) Çığlık atma (f=1) Şiddet içerikli oyunlarda artış (f=3) Oyunlarda şiddet (f=3) Argo sözcük kullanımı (f=3) Küfür (f=2) Arkadaş ilişkilerinde saldırganlık (f=1) Kavga etme (f=2)	21
	Toplam		72

Tablo 4'te, Covid 19 pandemisi sonrasında öğrencilerin arkadaş ilişkilerinde gözlenen davranış değişiklikleri görülmektedir. Gözlenen davranış değişiklikleri; duygu durum değişiklikleri, sosyalleşme ve iletişim ile şiddete yönelik davranışlarda artış başlıkları altında toplanmıştır. Buna göre öğrencilerin duygularını kontrol etmede güçlük yaşadıkları (%47) ve şiddete yönelik davranışlarda artış (%29) olduğu belirlenmiştir.

> "*Çocuklar daha da bencilleşmişlerdi. Oyun kurmakta uzun süre zorlandılar ve birbirlerine karşı daha az tolerans gösterebiliyorlardı.*" (K3)
> "*Aşırı hırçınlık, içine kapanıklık, kurallara uymama, şiddete yönelik davranışlarda artış, birbirlerine karşı saldırgan tutumlar sergileme gibi davranışlar görülüyor. Dikkat dağınıklığı, odaklanamama, çabuk sıkılma gibi durumlar mevcut*. (K8)
> "*Birbirlerine zarar verici davranışlarda daha sık bulunmaya başladılar. Şiddete eğilim arttı. Birbirlerinden uzaklaştılar. Arkadaş ilişkileri zayıfladı.*" (K9).
> "*Biraz bezginlik gözledim*" (E1)
> "*Arkadaşlarına karşı kötü sözler söylüyorlar. Asla problemi çözmeye yanaşmadan hep karşı tarafı suçlayıcı davranıyorlar. Arkadaş edinmede ve sosyal aktivitelere uyum sağlamada zorlanıyorlar. Birbirlerine karşı şiddet uyguluyorlar. Çok hareketli, sabırsız ve saygısızlar.*" (K2)

"*Sabırsızlar, çabuk sıkılıyorlar, Birbirlerini dinlemiyorlar. Anaokuluna gitmedikleri için oyun oynamayı bilmiyorlar*" (K5)
"*Duygu durumlarında, öfkede ve saygıda kontrolsüz davranış sergiledikleri gözlemlenmiştir* " (13)
"*Arkadaş edinmede zorluk, anlaşmazlık, geçimsizlik*." (14)

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Pandemiler, tüm dünyayı etkileyen bir sağlık sorunu olmasına rağmen, bireyi doğrudan ve dolaylı olarak sosyal açıdan da etkisi altına alan önemli bir olgudur. Bulaşıcı hastalığın tehdit düzeyi arttıkça birey üzerinde yarattığı algı nedeniyle panik ve stres düzeyini de artırmaktadır (Kurt & Karaaziz, 2021). Dolayısıyla beklenmedik olayların yarattığı kriz ortamı ve oluşan belirsizliğin bireyler üzerinde duygusal ve psikososyal etkilerinin ne olduğu araştırılması gereken önemli bir konu olmaktadır. Özellikle çocukların yaşananlardan olumsuz etkilenmesi, kendilerini daha korumasız hissetmeleri sürecin doğal neticesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle bu çalışma, COVID-19 sürecinin çocuklarda yarattığı psikososyal etkileri belirlemek ve öğretmenlere önerilerde bulunmak amacıyla gerçekleştirilmiş ve Covid 19 pandemisinin öğrencilerin psikososyal davranışlarında olumsuz yönde değişiklikler olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda öğretmenlerin görüşlerine göre, öğrencilerin pandemi sonrası davranışları; a) öğrencilerde gözlemlenen genel davranış değişiklikleri, b) eğitim öğretime yönelik tutum ve davranış değişiklikleri, c) arkadaş ilişkilerinde gözlenen davranış değişiklikleri olmak üzere üç başlık altında incelenmiştir. Sonuç olarak, öğrencilerin davranışlarında disiplinsizlik, görevleri yerine getirmeme, aşırı hareketlilik, kurallara uymama gibi genel olarak davranış değişikliklerinin olduğu gözlemlenmiştir. Diğer taraftan yeme davranış bozuklukları, uyku düzeni bozuklukları, temizlik hassasiyeti, hasta olma endişesi gibi sağlığa yönelik kaygıya bağlı davranış değişiklikleri belirlenmiştir. Taylor'ın (2019) küresel ölçekte olan salgınların, bulaşma ve ölüm riski taşıması nedeniyle insanların panik halinde alışverişe yönelerek yiyecek ve temizlik malzemesi depolamaları ve virüsün hasta etme endişesiyle gereksiz şekilde sağlık sisteminin meşgul edilmesi gibi önemli psikososyal sonuçlara yol açtığını belirtmesi çocukların sağlık kaygılarını açıklar niteliktedir.

Yapılan çalışmalar, çeşitli stres etkenlerinin psikososyal iyilik halini etkileyeceği, özellikle çocukların tüm gelişim alanlarına yönelik koruyucu etkenlerin başında planlı ve yapılandırılmış bir okul sürecinin olduğu ifade edilmektedir (Brazendale vd., 2017). Bu nedenle COVID-19 salgınının yol açtığı yalıtımın, çocukların yaşıtlarıyla birlikte oldukları okul yaşantısından ve sosyal hayattan uzak kalmalarına yol açarak tüm gelişim alanlarını riske sokabileceği belirtilmektedir (Di Giorgio, Di Riso, Mioni ve Cellini, 2020). Hasta olmaya yönelik geliştirilen korkunun, hayal kırıklığının, can sıkıntısının, konu ile ilgili eksik bilginin, yüz yüze iletişimin olmamasının, evde kişisel alanın daralmasının yarattığı stres uzadığında çocuklar üzerinde psikososyal açıdan daha büyük ve kalıcı sorunlara neden olabilmektedir (Wang, Zhang, Zhao, Zhang ve Jiang, 2020). Olağan yaşam sürecine yönelik bu müdahaleler bireylerin günlük davranışlarını etkilemekte ve panik ve kaygıya yol açabilmektedir (Di Giuseppe vd., 2020). Salgınların, bir travma olarak kabul edilip edilmeyeceği tartışılmakla birlikte (Pfefferbaum ve North, 2020), geçmiş yıllarda farklı virüslerin yol açtığı salgınların ya da diğer travmatik olayların neden olduğu durumlardan kurtulanlarla yapılan çalışmalar, ilerleyen zamanlarda yetişkinlerde ve çocuklarda yoğun depresyon belirtilerine ve travma sonrası stres bozukluklarına yol açtığına ilişkin bulguları desteklemektedir (Carmassi, 2018; Di Giuseppe vd., 2020). Nitekim bu çalışmada, pandemi sonrasında çocuklarda gözlenen, isteksizlik, içine kapanıklık, tahammülsüzlük, sorumluluk alamama, çabuk sıkılma, bezginlik, sosyal aktiviteye katılmama gibi duygu durum değişikliğine yönelik sonuçlar belirtilen araştırmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Bu araştırmada elde edilen, öğrencilerde dikkat dağınıklığı, komutları almada ve uygulamada zorluk, okuduğunu anlamama, problem çözmede eksiklikler, dinleme anlama ve algılamada zorluk, zaman yönetiminde sorun, odaklanma sorunları gibi bilişsel becerilerdeki tutum ve davranışlara yönelik değişime yönelik bulgular, birçok araştırmacının (McEwen, 1999; Orru, Ciacchini, Gemignani ve Conversano, 2020) stres durumunun uzun sürmesi halinde, stres belirtileri geliştirme riskinde artış gösterdiği, kısa ve uzun dönemde bellek güçlükleri yarattığı ve bilişsel işlemleme üzerinde son derece olumsuz etkiye yol açtığını gösterdiği çalışmalarıyla desteklenmektedir. Ayrıca, yapılan çalışmalarda, belirli bir sağlık sorunu nedeniyle izolasyona uğrayan çocukların travma sonrası stres puanlarının izolasyona uğramamış yaşıtlarına oranla 4 kat daha yüksek olduğu ortaya konulmakta, yalıtılan ya da karantinada kalan çocuklarda %30 oranında travma sonrası stres bozukluğu görüldüğü ifade edilmektedir (Sprang ve Silman, 2013).

Okul çağındaki çocuklarla yapılan çalışmalarda, korku ve kaygıda belli oranda artış olduğu, kardeş sorunları yaşandığı, huzursuzluk, saldırganlık, sorumluluktan kaçma, odaklanma zorlukları, uyku problemleri ve sosyal

olarak kendini yalıtma gibi davranışların gözlenebileceği ifade edilmektedir (Imran, Zeshan ve Pervaiz, 2020; Olness, Mandalakas ve Torjesen, 2015). Bu çalışmada da benzer şekilde, sosyal ilişki kurmada, arkadaş edinmede zorluk, oyun oynayamama, sosyal iletişim becerilerindeki değişime yönelik sonuçlar ile şiddet içerikli oyunlarda artış, öfke kontrolü yapamama, küfür ve argo sözcük kullanımı, kavga etme gibi saldırgan davranışlara yönelik sonuçlar elde edilmiştir. Tüm bu araştırma sonuçları, çocukların yaşantının olağan akışı içerisinde akran ilişkilerinin aracılığıyla paylaşmayı, duygu, düşünce ve davranışlarını düzenlemeyebilmeyi, işbirliğini, etkili iletişim becerilerini öğrendiğini, salgınlar da dahil olmak üzere travma yaratan çoğu durumda verdikleri tepkilerde değişiklik olabileceğini göstermektedir. Çocukların yetişkinlere oranla çevresel risklere karşı korunmasız oldukları bilinmekte, gelecekteki bedensel ve bilişsel sağlıklarının yaşamlarının ilk yıllarındaki deneyimler ile ilişkili olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle, tüm dünyayı etkisi altına alan salgın durumlarında yaşanabilecek problemlerle etkin olarak mücadele etmek, sürecin çocukların sosyo-duygusal gelişimleri üzerindeki uzun dönemli olumsuz etkilerini yok etmek için büyük gayret göstermek gerekmektedir (Wang, Zhang, Zhao, Zhang ve Jiang, 2020).

5. ÖNERİLER

Karantina, ev ve okul ortamında sosyal mesafeyi koruma gibi yalıtma uygulamalarının çocukların davranışlarında yol açtığı olumsuzluklar, uzun dönemde ortaya çıkacak sorunların önlenmesine yönelik önerileri de beraberinde getirmektedir. Bu nedenle bu araştırmanın sonuçlarına göre aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

- Öğrencilerin şiddete yönelik davranışları gözlemlenerek gerekli tedbirler alınabilir.
- Öğrencilerin etkili iletişim, problem çözme ve sorunla baş etme becerilerini geliştirmelerine, çatışma çözme yöntemlerini öğrenmelerine ve uygulamalarına, olumlu benlik algısı oluşturmalarına yönelik eğitimler verilebilir, etkinlikler yapılabilir.
- Okul çalışanları ve öğrencilere akran zorbalığı ve etkileri ile ilgili eğitimler verilmeli ve olumlu arkadaşlık ilişkileri teşvik edilmeli.
- Edebiyat etkinlikleri, drama, tartışma ortamları oluşturma gibi farklı etkinlikler yoluyla olumlu arkadaşlık ilişkileri desteklenebilir.

Çıkar Çatışması
Bu makalede herhangi bir nakdî/ayni yardım alınmamıştır. Herhangi bir kişi ve/veya kurum ile ilgili çıkar çatışması yoktur.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Başkent Üniversitesi Akademik Değerlendirme Koordinatörlüğünün 13.12.2022 tarihli ve E-62310886-605.99-186718 sayılı yazısında Prof. Dr. A. Güler Küçükturan'ın, Ayla Yurdusever ile birlikte yürüttüğü "Covid 19 Pandemisi Sonrasında İlkokul Öğrencilerinde Görülen Davranış Değişiklikleri" başlıklı çalışmasının uygun bulunduğu belirtilmiştir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkıda bulunmuşlardır.

Çıkar Beyanı

Bu yayından araştırmacıların herhangi bir çıkarı bulunmamaktadır.

6. KAYNAKÇA

Brazendale, K., Beets, M. W., Weaver, R. G., Pate, R. R., Turner-Mc Grievy, G. M., Kaczynski, A. T., & von Hippel, P. T. (2017). Understanding differences between summer vs. school obesogenic behaviors of children: the structured days hypothesis. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 14(1), 1-14.

Brooks, S. K., Webster, R. K., Smith, L. E., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N., & Rubin, G. J. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *The lancet*, 395(10227), 912-920.

Carmassi, C., Gesi, C., Corsi, M., Cremone, I. M., Bertelloni, C. A., Massimetti, E., ... & Dell'Osso, L. (2018). Exploring PTSD in emergency operators of a major University Hospital in Italy: a preliminary report on the role of gender, age, and education. *Annals of general psychiatry*, 17(1), 1-7.

Creswell, J. W. (2013). Qualitative inquiry & research design: Choosing among fiveapproaches. Los Angeles, USA: Sage.

Çelik, H., Başer Baykal, N. ve Kılıç Memur, H. N. (2020). Nitel veri analizi ve temel ilkeleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education,* 8(1), 379-406. doi:10.14689/issn.2148-2624.1.8c.1s.16m

Dalton, L., Rapa, E., & Stein, A. (2020). Protecting the psychological health of children through effective communication about COVID-19. *The Lancet Child & Adolescent Health*, 4(5), 346-347.

Di Giorgio, E., Di Riso, D., Mioni, G., & Cellini, N. (2021). The interplay between mothers' and children behavioral and psychological factors during COVID-19: An Italian study. *European child & adolescent psychiatry*, 30(9), 1401-1412.

Di Giuseppe, M., Miniati, M., Miccoli, M., Ciacchini, R., Orrù, G., Sterzo, R. L., ... & Conversano, C. (2020). Defensive responses to stressful life events associated with cancer diagnosis. *Mediterranean Journal of Clinical Psychology,* 8(1).

Dünya Sağlık Örgütü (2020). Mental health and psychosocial considerations during the COVID-19 outbreak. https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/mentalhealth-considerations.pdf adresinden ulaşılmıştır.

Imran, N., Zeshan, M., & Pervaiz, Z. (2020). Mental health considerations for children & adolescents in COVID-19 Pandemic. *Pakistan journal of medical sciences*, 36(COVID19-S4), S67.

Kurt, S. & Karaaziz, M. (2021). Covid-19 Pandemisinin Psikososyal Alandaki Etkileri. *YDÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi,* 3(2), 81-91.

McEwen, B. S. (1999). Stress and hippocampal plasticity. *Annual review of neuroscience*, 22(1), 105-122.

Miles, M.B., & Huberman, A.M. (1994). Qualitative data analysis (2nd editio). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Miles, M. B., ve Huberman, A. M. (2016). Genişletilmiş bir kaynak kitap: Nitel veri analizi (S. AkbabaAltun & A. Ersoy, Çev. Ed.) Ankara: Pegem Akademi.Qiu, J., Shen, B., Zhao, M., Wang, Z., Xie, B., & Xu, Y. (2020). A nationwide survey of psychological distress among Chinese people in the COVID-19 epidemic: implications and policy recommendations. *General psychiatry*, 33(2).

Olness, K., Mandalakas, A., & Torjesen, K. (2006). How to Help the Children in Humanitarian Disasters. Health Frontiers.

Patton, M.Q. (2018). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri [Qualitative research and evaluation methods] (2rd. Ed.). Ankara: Pegem Akademi.

Sprang, G., & Silman, M. (2013). Posttraumatic stress disorder in parents and youth after health-related disasters. *Disaster medicine and public health preparedness*, 7(1), 105-110.

Sümeyye, K., & Karaaziz, M. (2021). Covid-19 Pandemisinin Psikososyal Alandaki Etkileri. *YDÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 3(2), 81-91.

Taylor, S. (2019). The Psychology of Pandemics: Preparing For The Next Global Outbreak Of İnfectious Disease. Newcastle Upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.

UNESCO Futures of Education. (2020). Protecting and Transforming Education for Shared Futures and Common Humanity A Joint Statement on the COVID-19 Crisis. Erişim tarihi 10 Ağustos 2020.

Wang, G., Zhang, Y., Zhao, J., Zhang, J., & Jiang, F. (2020). Mitigate the effects of home confinement on children during the COVID-19 outbreak. *The Lancet*, 395(10228), 945-947.

Yıldırım, A. ve Simsek, H. (2005) Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Gözden Genişletilmiş Besinci Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Zeybek, Z., Bozkurt, Y., & aşkın, R. (2020). Covid-19 pandemisi: Psikolojik etkileri ve terapötik müdahaleler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(37), 304-318.

7. EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Covid 19, which has taken the whole world under its influence, has deeply affected individuals socially and individually. These quarantine and social isolation measures taken by the state to reduce the rate of transmission of the virus cause individuals to be separated from their loved ones and to restrict their freedom. Due to the uncertainty of the disease, the level of anxiety increases and psychological effects such as depressive symptoms, loneliness, hopelessness, anger and post-traumatic stress disorder occur (Sümeyye & Karaaziz, 2021); Bozkurt, Zeybek ve Aşkın, 2020). Children who had to experience the distance education process due to the pandemic were not able to share the school environment with their friends, and they were able to spend limited time with their friends outside the school environment in the same process. The inability of school-age children to go to school, to meet with their friends, and to limit their range of movement to the home environment has had a significant impact on them. On the other hand, the participation of children in educational activities through online platforms, the change in student roles has also increased the level of being affected by the pandemic (Çaykuş and Çaykuş, 2020). Along with the distance education process, children are also restricted in using and developing their social-emotional skills such as playing with their peers, communicating face to face, maintaining communication, using time effectively, understanding and acting accordingly, sharing. However, the uncertainty about the process, the disappearance of tolerance for uncertainty over time, the isolation process accompanied by situations such as the feeling of loss of freedom may play a role in increasing the possible effects of existing stress factors, however, the presence of these factors may also play a role in other aspects such as anxiety and fear that may be experienced during the isolation process. It is stated that it can trigger some negative emotions (Orru, Ciacchini, Gemignani, & Conversano, 2020). It is also stated that quarantine often causes negative emotions such as fear, anxiety, anger and disappointment (Brooks et al., 2020; Qiu et al., 2020). For this reason, the study was carried out to determine the psychosocial effects of the COVID-19 process on children.

Method

In this study, which was carried out with the typical case study method, one of the qualitative research methods, the psychosocial changes that classroom teachers faced in the post-pandemic period were considered as a situation and semi-structured individual interviews were conducted.

Participants

The participants of this study were determined using the convenient sampling method, which is based on the criteria of easy access and usefulness, which is one of the non-random sampling methods (Patton, 2018). In the research, interviews were conducted with 19 classroom teachers of a primary school in the Etimesgut district of Ankara in the academic year of 2022/2023.

Data collection

The data of the study were collected with a semi-structured interview form developed by the researchers to determine the psychosocial effects of the COVID-19 process on children. The interview form was examined by two field experts in terms of internal validity and the questions were finalized. In the first part of the interview form, there are 3 questions to determine the psychosocial symptoms seen in students after the pandemic, in the second part of the demographic information of the teachers.

1. What are the behavioral changes you have observed in your students after the Covid 19 Pandemic?
2. What are the attitudes and behavior changes towards education and training that you observed in your students after the Covid 19 Pandemic?
3. What are the behavioral changes towards friend relations that you observed in your students after the Covid 19 Pandemic?

The data of the study were collected in the first month after the end of online education and the transition to face-to-face education on September 6, 2021. The data were collected through face-to-face interviews of the researchers with the teachers. The answers given to the questions were collected by writing on the interview form by the researchers. The interviews lasted between 15-20 minutes.

Research Reliability

For the external reliability of the research, the process and method were explained clearly and understandably, and the interview forms were recorded. For internal reliability, the questions were asked in a clear and understandable way that the participants could understand, the answers were recorded in detail and coded separately by both researchers (Yıldırım & Şimşek, 2011).

Data Analysis

The data were analyzed using the content analysis technique. In qualitative research, the data are organized and analyzed in four stages: coding, theme determination, code and theme editing, and interpretation of findings. (Cohen, Manion & Morrison, 2007; Yıldırım & Şimşek, 2011). The codes and themes created separately by the researchers were compared and the necessary arrangements were made according to the codes and themes. Consensus between encoders was calculated by two independent researchers and the reliability coefficient was found to be .92. According to the coding control, which gives internal consistency, the consensus among coders is expected to be at least 80% (Miles & Huberman, 1994). Finally, the data was given its final shape by arranging it according to codes and themes. Findings are interpreted and presented in frequency and percentage tables to facilitate understanding.

Result and Conclusion

As a result, it is seen that the behavioral change seen in students after the Covid 19 pandemic is grouped under two themes. Accordingly, it was observed that there was a general change in behaviors and a differentiation in health-oriented behaviors. It was determined that after the pandemic, children had difficulty in following the rules and their sensitivity to cleaning increased. In addition, it has been determined that children have changes in attitudes and behaviors towards education and training after the pandemic. According to this, it was determined that children had distraction, developed indifference to lessons and lost their regular study habits. As a result of this, it has been stated that there are losses in cognitive skills such as taking and applying commands, regression in problem solving skills, having problems in focusing and inability to manage time. On the other hand, behavioral changes are observed in students' friendship relations. Observed behavioral changes; mood changes, socialization and communication, and an increase in violent behavior. Accordingly, it was determined that the students had difficulty in controlling their emotions and that there was an increase in violent behaviors. Studies have shown that psychosocial well-being can be shaken by various stress factors, and one of the most protective factors for maintaining physical, social and psychological well-being, especially in children, is having a structured and pre-planned day at school time (Brazendale et al., 2017). In this context, it is suggested that the compulsory isolation of children from their school life and/or social interactions with their peers during the isolation period applied due to the COVID-19 epidemic may pose a direct risk on their physical, social and psychological well-being (Di Giorgio, Di Riso, Mioni, & Cellini, 2020).). Prolongation of exposure to stress factors

such as fear of infection, frustration and boredom, insufficient information, lack of face-to-face contact with friends and teachers, and lack of personal space in the home environment, direct and indirect consequences of family financial losses, have a greater psychosocial impact on children and adolescents. can cause permanent problems (Wang, Zhang, Zhao, Zhang, & Jiang, 2020). These interventions related to the ongoing flow of life can affect the daily behavior of individuals, sometimes causing them to feel panic and anxiety, and sometimes to increase the tendency to depression (Di Giuseppe et al., 2020). Although there is debate as to whether the pandemic is a trauma (Pfefferbaum and North, 2020), life-threatening and emergency health problems caused by viruses or other traumatic events such as SARS (Severe Acute Respiratory Syndrome) and MERS (Middle-East Respiratory Syndrome) in the past years. Studies with survivors support the findings that high rates of depressive disorders and post-traumatic stress disorders are observed in adults and children in the future, including healthcare workers (Carmassi, 2018; Di Giuseppe et al., 2020). As a matter of fact, in this study, the results of mood changes such as reluctance, introversion, intolerance, inability to take responsibility, boredom, weariness, and not participating in social activities observed in children after the pandemic are similar to the results of the studies mentioned.